

τίνου, εἶναι ὅμως κρίσιμα τοῦ προκατόχου αὐτοῦ Μαξεντίου. Ἄλλ' ἤλθεν ἐπὶ τέλους καὶ ἡ παρακμὴ. Ἄν δὲ καὶ κατ' αὐτὴν ἐξηκολούθει νὰ ἔχῃ τὸ ἐπιβάλλον αὐτῆς μεγαλεῖον ἢ ἀρχιτεκτονικὴ, ἀλλ' ὅμως αἱ λεπτότεραι τῶν τεχνῶν, οἷα εἶναι ἡ γλυπτική, τείνουσιν εἰς ὁλοσχερῆ ἐξαφάνισμόν. Τοῦτο δὲ προφανῶς τὸ βλέπομεν ὅταν παρατηρῶμεν τὴν θριαμβευτικὴν πύλην τοῦ Κωνσταντίνου, τὴν κειμένην παρὰ τὸ Κολοσσαῖον. Μακρόθεν δὲν εἶναι ἄσχημος, ἀλλ' ὅταν πλησιάσωμεν, τότε διακρίνομεν ὅτι τὰ κάτω ἀνάγλυφα, τὰ ὁποῖα εἰκονίζουσι τὸν βίον τοῦ αὐτοκράτορος, εἶναι ὅλως δι' ὅλου ἄτεχνα καὶ ἀπειρόκαλα. Τὰ ἐπάνω ἐλήφθησαν ἀπλοϊκώτατα ἀπὸ τινος πύλης τοῦ Τραϊανοῦ, ἡ δὲ γλαφυρότης τῆς ἐργασίας τῶν καθιστᾷ διὰ τῆς ἀντιθέσεως ἐστὶ μᾶλλον καταφανὴ τῶν ἄλλων τὴν ἀτεχνίαν. Ἐδῶ λοιπὸν ἀρχίζει ἡ βαρβαρότης· ἡ ἐκδρομὴ μας διὰ μέσου τῆς αὐτοκρατορικῆς Ῥώμης ἐτελείωσεν.

Καὶ ἰδοὺ ἐφθάσαμεν εἰς μίαν ἐξ ἐκείνων τῶν ἀναστροφῶν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας, περὶ ᾧν ἔλεγον ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς πραγματείας ταύτης. Φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως ὅτι ἐκλιπούσης τῆς Αὐτοκρατορίας, αἱ τύχαι τῆς Ῥώμης ἐμελλον διὰ παντός πλέον νὰ ἀφρανισθῶσι. Καὶ ὅμως συνέβη ὅλως τὸ ἐναντίον· ἀρχίζει νέος βίος καὶ μετὰ πλείονος ἀκόμη λαμπρότητος. Εἶναι, καθὼς εἶδομεν, ἰδιαιτέρον τοῦ χαρακτηρισμοῦ τῆς γνώριμα, νὰ ἀνανεοῦται, νὰ ἀνακαινίζεται, νὰ ἀρχίζῃ νέον βίον, ἀφ' οὗ ὁ προηγούμενος ἤθελεν ἐκλείψῃ. Ὁ Χριστιανισμὸς ἐπιζῇ εἰς τὴν Αὐτοκρατορίαν καὶ τὴν κληρονομεῖ. Ἡ Ῥώμη γίνεταί ἡ κεφαλὴ τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου ὡς ὑπῆρξεν ἡ κεφαλὴ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κόσμου, ἡ δὲ νέα θρησκεία τῇ παρέχει καὶ πάλιν τὴν ἀποδληθεῖσαν ὑπεροχὴν. Ταῦτα ὅμως δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνωσιν ἀπὸ μιᾶς στιγμῆς εἰς τὴν ἄλλην· ἐχρειάσθη πρὸς τοῦτο καὶ χρόνος πολὺς καὶ συνδρομὴ εὐνοϊκῶν περιστάσεων. Παρατηρῶν ἕν τινι εἰκονοστασίῳ τῆς ἐκκλησίας τῶν *Τεσσάρων Στεφανηφόρων* τὰς τοιχογραφίας, αἵτινες εἰκονίζουσι τὴν δοξολόγησιν τοῦ Κωνσταντίνου, ἐσκεπτόμην ὅτι ἡ ἐκκλησία εἶχε πολὺ δίκαιον νὰ τὸν τιμῇ ὅπως τὸν ἐτίμησεν. Ὁ Κωνσταντίνος ὑπῆρέτησε τὴν ἐκκλησίαν θαυμασίως καὶ κατὰ δύο τρόπους· πρῶτον μὲν γενόμενος χριστιανός, ἔπειτα δὲ διότι μετέφερε τὴν ἑδραν τοῦ κράτους εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἡ ἐν Ῥώμῃ παρουσία τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀρχῆς ἤθελε παραβιάζῃ τὴν πρόδον τῆς Ἐκκλησίας, ἐν ᾧ μείνασα ἐκείνη μόνη ἐν Ῥώμῃ, ἠδυνήθη ἐλευθέρως νὰ ἀναπτυχθῇ καὶ νὰ προσελκύσῃ τὰ πάντα πρὸς ἑαυτήν. Ἀπὸ τοῦ πέμπτου αἰῶνος ἀρχίζει τις νὰ λαμβάνῃ καθαρὰν ἔννοιαν τῆς νέας ταύτης καταστάσεως. Ὁ Ἅγιος Πρόσπερος, Γαλάτης ποιητής, λέγει ἀκριβῶς ὅτι γενομένη καθέδρα τοῦ Πέτρου καὶ τῶν διὰ δόχων αὐτοῦ, ἔγινε καὶ πάλιν ἡ Ῥώμη κεφαλὴ τοῦ κόσμου καὶ ὅτι ἡ θρησκεία ὑπέταξε καὶ πάλιν εἰς αὐτὴν τοὺς λαούς, οὓς εἶχεν ἀπ' αὐτῆς ἀφαιρέσῃ ὁ πόλεμος.

Facta caput mundi, quidquid non possidet armis Religione tenet.

τὰ μνημεῖα τῆς χριστιανικῆς Ῥώμης εἶναι δι'

ἡμᾶς ἐστὶ μᾶλλον ἐνδιαφέροντα ἢ τὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς Ῥώμης, διότι εἵμεθα πάντες τέκνα τοῦ Χριστιανισμοῦ, εἴτε δὲ εὐπειθῇ τέκνα εἵμεθα εἴτε ἀπειθῇ καὶ ἀνυπότακτα, ἀδύνατον εἶναι νὰ ἀπαρνηθῶμεν τὴν μητέρα μας· ἡ ἱστορία τῆς εἶναι καὶ ἰδική μας ἱστορία. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐπαναλάβωμεν τὴν ἐκδρομὴν μας, ἥτις ἐφαίνετο περατωθεῖσα. Δὲν θὰ εἶναι δὲ ὁ νέος οὗτος περίπατος οὔτε βραχύτερος οὔτε ὀλιγώτερον περίεργος τοῦ προτέρου. ὃν ἐπεχειρήσαμεν πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν μνημείων τῶν Καϊσάρων.

[Ἔπεται συνέχειαι]

GASTON BOISSIER.

Σ. Κ. Σ.

Ἡ ΖΩΗ ΕΝ ΕΠΑΡΧΙΑΙ

ΟΙ ΚΑΛΙΚΑΝΤΖΑΡΟΙ

Μόλις παρήλθεν ἡ βασιλεία τῶν, βασιλεία δώδεκα μόνον ἡμερῶν ἐπὶ τῆς γῆς. Ἦλθαν μὲ τὰ Χριστοῦγεννα καὶ ἔφυγαν μὲ τὰ Φῶτα, τὰ εὐθυμὰ καὶ εὐτράπελα αὐτὰ δαιμόνια. Ἦλθαν—οἱ ἀρχαῖοι αὐτοὶ Σάτυροι—οἰκογενειακῶς μὲ τὰ μουρέλια τῶν, ἐξ ὧν ἀγαποῦν μὲχρι μανίας τὰ ἄρρενα, καὶ μὲ τὰς γυναῖκας τῶν, ὅσας ἀρπάξαντες κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος δὲν τὰς κατέφαγον. Τί περίεργα δαιμόνια τὰ δυσμορφότατα αὐτὰ ὄντα, μὲ τοὺς πόδας ὁμοιάζοντας πολὺ πρὸς τοὺς τῶν ὄνων, καὶ τῶν τράγων, καὶ μὲ μορφήν ἀνθρωπίνην! Ποτὲ σχεδὸν δὲν ἀποδεικνύονται κακοποιά. Δι' αὐτὰ ζωὴ καὶ ὑπαρξίς εἶνε τὸ γυναικεῖον κάλλος, διὰ τὸ ὅποιον χάνονται κυριολεκτικῶς, καὶ τὸ ὅποιον καταδασανίζουσι ποικιλοτρόπως, ὥς νὰ θέλουν νὰ τιμωρήσονται τὸ προπατορικὸν ἀμάρτημά του. Ἦλθον, διεσκόρπισαν τὸν φόβον εἰς τοὺς χωρικοὺς καὶ τὰ χωρία, παρεμβάλλοντες μυριάς μαγγανείας, μυρία κωλύματα εἰς τοὺς χριστιανούς. Τὸ φῶς τῆς ἡμέρας οὐδέποτε τοὺς εἶδε. Διέμενον ὅπως πάντοτε εἰς σκοτεινὰ καὶ ἀνήλια σπήλαια, εὐωχοῦμενοι καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν διὰ τῶν σαρκῶν ναρκωμένων ὤψεων καὶ σαυρῶν, ποικιλομένων ἐνίοτε καὶ διὰ τῆς ροδαλῆς εὐσαρκίας ἀπογόνου τινὸς τῆς Εὐᾶς. Καὶ ὅταν ἡ νύξ ἐπῆρχετο καλύπτουσα διὰ τοῦ μέλανος πέπλου τῆς κοιλάδας καὶ ὄρη, δάση καὶ λαγκάδια, πολιτείας καὶ χωρία, ἀπετίνασσαν τὴν ἡμερησίαν νάρκην τῶν, καί τὴν ὑπνηλότητά τῶν, καὶ διεσκορπίζοντο ἀνὰ τοὺς ἀγρούς καὶ τοὺς λόγους, συνάπτοντες μεθυστικούς χοροὺς ἀδελφικῶς μετὰ διαφόρων ἄλλων πνευμάτων, καὶ προπάντων μετὰ τῶν καλλιζώνων Νεραίδων, διὰ τὰς ὁποίας τρελλαίνονται, οἱ εὐτράπελοι αὐτοὶ δαιμονισκοί. Καὶ δὲν διέλυον τὸν συνεχῆ καὶ ἀκούραστον χορὸν τῶν, τὴν χαρωπὴν καὶ ἡδονικὴν εὐθυμίαν τῶν, πρὸ τῶν πρώτων λαρυγγισμῶν τῶν ἀλεκτόρων τῆς ὑποφωσκούσης πρωΐας.

Ἀλλὰ τὸ μακρὸν διάστημα τῶν χειμερινῶν νυκτῶν δὲν κατηναλίσκετο ὀλίκληρον εἰς χοροὺς μόνον. Εἶχον καὶ ἄλλας ἀποστολάς, καὶ ἄλλα καθήκοντα νὰ ἐκπληρώσουν αἱ μικροσκοπικαὶ θεότητες. Καὶ τῶρα μὲν, ἐν ᾧ περιεπλάνωντο ἀναμέσον τῆς νυκτερινῆς σκοτίας, ἐπέπιπτον κατὰ τοῦ τυχόντος διαβάτου, τυραννοῦντες καὶ ἐμπαίζοντες τὸν δυστυχῆ διὰ φοβερῶν μαγγανειῶν. Κἀννοντες τὸν ὄνον του—ἂν τυχὸν εἶχε τοιοῦτον—νὰ ἀπρεκκλίνῃ τοῦ σκοποῦ του, καὶ νὰ χάσῃ τὸν δρόμον, καὶ ξυλοκοποῦντες ἐν τέλει τὸν ἀναβάτην του, ὅστις τότε μόνον θὰ ἡδύνατο νὰ διαφύγῃ σῶς τῆς ἐπιδρομῆς

των, ἂν ἐνθυμεῖτο νὰ φωνάξῃ ξύλα κούτσουρα, καὶ τοῦτο, ἂν εὐρίσκετο πλησίον κατοικημένου μέρους, ἢ ἂν ἔτρεφεν εἰς τὸν οἶκόν του μέλανα ἀλέκτορα. Ἄλλοτε δὲ ἐφώρων κατὰ τῶν μύλων, πρὸς οὓς τρέφουσιν ἰδιάζουσιν στοργήν, καὶ εἰσδύοντες εἰς αὐτοὺς παρηγόλουν διὰ παντοίων μηχανευμάτων τοὺς μυλωθροὺς, κατασκευάζοντες πῆττες, μαγαρίζοντες τὰ τροφίμα των, τὴν στάχτην τῆς πυρᾶς, τὸν συντριβόμενον σίτον ὑπὸ τὴν ἀσφυκτικὴν πίεσιν τῆς μυλόπετρας. Καὶ ἂν κατὰ τύχην εὐρίσκετο ἐντὸς τοῦ μύλου γυνή τις—ὥραία ὅμως, διότι τὸ γῆρας βδελύσσονται, καὶ ἐξαφανίζονται ἐνώπιόν του οἱ κύριοι αὐτοί—ἐφιλοτιμοῦντο ν' ἁλέσωσι διὰ τῶν ἰδίων χειρῶν των τὸν σίτον τῆς, καὶ κατόπιν ἐπετίθεντο κατ' αὐτῆς, τριγυρίζοντες καὶ ἐποφθαλμιῶντες ἐρωτικώτατα. Καὶ δυστυχία εἰς τὴν καλλονὴν ἐκείνην, ἂν ἐστερεῖτο εὐφυΐας καὶ ἐτοιμότητος, διὰ νὰ τοὺς ἀποστείλῃ αἴφνης νὰ τῆς φέρουν τὰ νυφικὰ τῆς, ἀποπλανῶσα αὐτοὺς καὶ κερδίζουσα καιρὸν νὰ φορτώσῃ τὸ ἄλευρόν τῆς, καὶ νὰ εὐρεθῇ μίαν ὥραν ἀρχήτερα εἰς τὸ χωρίον τῆς.

Ἄλλοτε περιφερόμενοι περίξ τῶν οἰκιῶν, καὶ ὁσφραίνόμενοι ἐκ τοῦ ἀναθρώσκοντος καπνοῦ τῶν καπνοδόχων τὴν οἰκογενειακὴν συγκέντρωσιν, περίξ τῆς φλογοβολούσης ἐστίας μὲ τὸν παππούλην κατέχοντα τὴν πλησιεστέραν πρὸς τὸ πῦρ θέσιν, καὶ τοὺς μικροὺς οὐλότρηχας ἐγγόνους του συνωστιζομένους περὶ αὐτόν, εἰσεπήδων κατερχόμενοι διὰ τῆς καπνοδόχου ἐντὸς τῆς οἰκίας, καὶ εἰς τὴν πρώτην ἀταξίαν τῶν μικρῶν ἐμαγαρίζον τὰς κάλτσας των καὶ τὰ χονδρά των σανδάλια. Καὶ δὲν ἔφευγον ἐκεῖθεν, ἂν δὲν ἐφώνει ὁ ἀμειλικτος ἐχθρὸς των, ὁ ἀλέκτωρ, ἐξερχόμενοι ἐν εἴδει καπνοῦ διὰ μέσου τῶν κλειθρῶν τῆς θύρας. Ἄλλοτε πάλιν παρεφύλαττον τὴν φίλεργον οἰκοκυράν, καθ' ἣν ὥραν ἐξηγείρετο τὴν νύκτα, διὰ νὰ κατασκευάσῃ τὰς ἀπαραιτήτους τηγανίτας τῶν ἑορτῶν, καὶ κατήρχοντο, πάλιν διὰ τῶν καπνοδόχων, καὶ ἀλληλοκρατοῦμενοι διὰ τῶν χειρῶν, ἐσχημάτιζον μακρὰν ἄλυσιν πέριξ τῶν ἀγκυζόντων γλυκισμάτων καὶ ἔψαλλον ἐπιμόμως, ἕως ὅτου τοῖς καρεῖχτο τὸ ποθούμενον :

Μάννα, τσιτσὶ λουκάνικο,
μαχαῖρι μαυρομάνικο,
κομμάτι ξεροτήγανο
νὰ φάω καὶ νὰ φύω.

Καὶ ἄλλοτε ἡλεκτριζόμενοι ἐκ τῆς συνεχοῦς κωδωνοκρουσίας τῶν νυκτερινῶν λειτουργιῶν τῶν Χριστουγέννων, καὶ τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, παρεμόνοντο τοὺς ἐξεγειρομένους διὰ νὰ λειτουργηθῶσι καὶ νὰ κοινωνήσωσι, σβύνοντες τὰ μικρὰ φαναράκια των, καὶ παρεμβάλλοντες σκότος πυκνὸν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν των, μυκτηρίζοντες καὶ παραπλανῶντες αὐτοὺς μακρὰν τῆς ἐκκλησίας· ἐνίοτε δὲ καταμολύνοντες μόνον τὰ ἐνδύματα ἁμαρτωλοῦ τινος, τὸν ἄφινον νὰ ὑπάγῃ ἐν οἰκτρᾷ καταστάσει εἰς τὸν ναόν. Καὶ τέλος καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς δωδεκαήμερου βασιλείας των, ἐφεύρισκον ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν πλεκτάνας ἀπείρους, ἐν αἷς περιέπλεκον ἀδιεξόδως πάντα ἄνθρωπον, μὴ φέροντα ἰδιαίτερα τινα γνωρίσματα, δι' ὧν καθίστατο ἀδύνατον νὰ τὸν βλάψωσι. Ἀλλ' ἐπῆλθε τέλος ἡ ἡμέρα τῶν Θεοφανείων, τὰ μικρὰ παιδία, πρόδρομοι πάσης ἐπισήμου ἡμέρας, ἀπὸ τῆς παραμονῆς ἀκόμη διέσχισαν τὰς ἀτραποὺς τῶν χωρίων καὶ ἔκρουον τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν, διατυμπανίζοντες :

Ἦλθαν τὰ φῶτα κ' οἱ φῶτες μας
κ' οἱ χαρὲς μεγάλες τ' ἀφέντη μας...

Οἱ ἱερεῖς ἤτοίμασαν τὸν ἁγιασμόν των, καὶ τὴν ἐπαύ-

ριον ἀφοῦ ἐψάλλῃ ἡ δοξολογία, ὁ Σταυρὸς, παρόντος ἀπείρου πλήθους, ἐορτασίμως ἐνδεδυμένου, καὶ ἀναμέσον τῶν ἡμιγύμνων ναυτῶν καὶ λεμβούχων, ἀνυπομόνως ἀναμενόντων τὴν ἱερὰν κατάδυσιν, ἐρρίφθη εἰς τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰς θαλάσσας καθαγιασὰς τὰ νερά, καὶ οἱ πονηροὶ κ' εὐτράπελοι δαίμονες περίτρομοι ἐκ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ πολιοῦ ἱερέως μὲ τὸ σύμβολον τοῦ ἁγιασμοῦ εἰς τὴν χεῖρα, ἔφυγον μὲ ὀρμὴν ἀνέμου, καὶ κατέβησαν εἰς τὰ θέμελα τῆς γῆς ὅπου θὰ μοχθήσωσι καθ' ὅλον τὸν ὑπόλοιπον χρόνον, πριονίζοντες τὸ γιγαντιαῖον δένδρον, τὸ ὑποστηρίζον τὴν γῆν, μυκτηρίζοντες καὶ εἰς αὐτὴν τὴν φυγὴν των ἀκόμη, τὸν πολὺν ἱερέα διὰ τῆς εὐτραπέλου ἐπιφθοῦ των :

Φεύγεστε νὰ φύγουμε
κ' ἔφθασε ὁ Ζουρλόταππας!
μὲ τὴν ἁγιαστούρα του,
καὶ μὲ τὴν βρεχτούρα του·
καὶ θὰ μᾶς ραντίσῃ,
καὶ θὰ μᾶς μαγαρίσῃ!

ΕΠΑΡΧΙΩΤΗΣ

Αἰ παρὰ τὴν Πνύκα ἀνασκαφαί¹

Ἐν τῷ παρατιθεμένῳ σχεδιογραφῆματι, δύναται νὰ παρακολουθήσῃ εὐχερῶς ὁ ἀναγνώστης τὴν πρόδον τῶν περὶ τὴν Ἐνεάκρουον ἀνασκαφῶν.

Ἡ σκαπάνη ἐτέθη εἰς ἐνέργειαν τὸ πρῶτον δεξιόθεν τῆς νῦν ἀμαξίτης κατὰ τὸ στοιχεῖον Α', ἀκριδῶς ὑποκάτω τῆς πρὸς τὸ ἀστεροσκοπεῖον διακλαδιζομένης ὁδοῦ. Λείψανά τινα δεξαμενῆς διεκρίνοντο ἐκεῖ πρὶν ἔτι γίνῃ ἀπόπειρα σκαφῆς τοῦ χώρου, ὅστις ὄντως ἐφαίνετο ὡς καταλληλοτάτη θέσις πρὸς ἀνέγερσιν δεξαμενῆς, δεχομένης τὸ ὕδωρ ἐκ τοῦ ἐν τῷ βράχῳ τῆς Πνυκὸς λαξευτοῦ ὑδραγωγείου, ὅπερ ὑπέρεκεται τῆς νῦν ἀμαξίτης κατὰ τὸ στοιχεῖον Ι. Ὁ χώρος οὗτος ἐκαθαρίσθη μέχρι τοῦ ἀρχαίου ἐδάφους εἰς μέτρων τινῶν βάθος, ἀλλὰ τὰποκαλυφθέντα λείψανα δεξαμενῶν ἀπεδείχθησαν πολὺ ὑστέρων χρόνων. Ἐν τούτοις ἐνεφανίσθη ἐνταῦθα καὶ τμημά τι τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ, ἧς τὴν διεύθυνσιν ἀκριδέστατα εἶχε προϋπολογίσῃ ὁ κ. Δαῖρπελδ. Διήρχετο αὕτη παρὰ τὸ νοτιανατολικὸν ἄκρον τῆς πλατείας τοῦ λεγομένου Θεσείου καὶ διὰ τῆς ἐν τῷ σχεδιογραφῆματι σημειουμένης καμπῆς ἀνήρχετο ἡρέμα μέχρι τοῦ σημείου Α.

Ἐγγὺς τούτου διεκρίνεν ὁ κ. Δαῖρπελδ καὶ ἐκαθάρισε μέχρι τινὸς τὴν ἐν τῷ βράχῳ λελαξευμένην κλίμακα Μ, ἧτις ἔφερε κατ' εὐθείαν πρὸς τὰ ἄνω εἰς τὴν Πνύκα.

Ὑπερπηδῆσας τὴν νῦν ἀμαξίτην παρεκκολεύθησε κατόπιν τὴν ἀρχαίαν ὁδὸν ἔτι νοτιώτερον ἐφ' ἱκανὸν διάστημα. Δεξιόθεν δ' αὐτῆς ἀπεκάλυψε σειρὰν ὀλόκληρον οἰκοδομημάτων τοῦ βου αἰῶνος (Ζ, Η, Θ, Ι). Καὶ πρῶτον κατὰ τὰ στοιχεῖον Ι ἐπιμήκη λέσχην, ἐκτεινομένην ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ μέχρι τοῦ ἀπέναντι βράχου τῆς Πνυκὸς, παρὰ δὲ τὴν λέσχην μικροσκο-